

**TAN JAROHLARI YETKAZISH JINOYATLARINI TERGOV QILISHDA
MAXSUS BILIMLARNI QO'LLASH DOIRASIDA TERGOV ORGANLARINING
MAXSUS BILIMGA EGA BO'LGAN MUTAXASSISLAR BILAN O'ZARO
HAMKORLIGI**

Ibadova Anjelika Ismatulloyevna

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi mustaqil izlanuvchisi,
Samarqand viloyati IIB huzuridagi Tergov boshqarmasi o'ta muhim ishlar bo'yicha
tergovchisi podpolkovnik*

Annotatsiya. *Mazkur tezisda tan jarohatlari yetkazish jinoyatlarini tergov qilish jarayonida maxsus bilimlarning ahamiyati, tergov organlari va mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlari keng yoritilgan. Jinoyat ishi bo'yicha haqiqatni aniqlashda sud-tibbiy ekspertiza, kriminalistika, psixologiya, sud-kimyosi va boshqa maxsus bilimlar zaruriy omil sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, tergovchi va mutaxassis o'rtasidagi hamkorlikning samaradorligi tergov natijalariga ta'siri, xalqaro amaliyotdagi ilg'or tajribalar va milliy qonunchilikdagi tartiblar tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *tan jarohatlari, tergov, maxsus bilimlar, ekspertiza, mutaxassis, hamkorlik, kriminalistika, sud-tibbiyot.*

Jamiyatda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shaxsga qarshi jinoyatlar, xususan, tan jarohatlari yetkazish jinoyatlari sodir etilganda, adolatli sud-huquq tizimini ta'minlash uchun tergov organlari zimmasiga murakkab vazifalar yuklanadi. Bunday jinoyatlarni tergov qilish jarayonida maxsus bilimlarni qo'llash, mutaxassislarning ishtirokini ta'minlash zarur bo'ladi. Chunki jinoyat sodir etilish mexanizmini aniqlash, jarohatlarning xarakterini belgilash, ularning og'irlik darajasini aniqlash hamda sababiy bog'liqlikni o'rganish faqat maxsus bilimlar yordamida amalga oshiriladi.

Tan jarohatlari yetkazish jinoyatlarini tergov qilishda sud-tibbiyot ekspertizasi asosiy manba hisoblanadi. Sud-tibbiyot ekspertlari jarohatlarning paydo bo'lish mexanizmi, ularning davolanish muddati, hayot uchun xavf darajasini aniqlashda tergovchiga yordam beradi. Bundan tashqari, kriminalistika sohasi ham katta ahamiyatga ega bo'lib, jarohat quroli, jinoyat sodir etilgan joydagi moddiy dalillar va biologik izlar aniqlanishida qo'llaniladi.

Tergovchi jinoyat ishi bo'yicha qaror qabul qilishda mutaxassislarning xulosalariga tayanadi. Masalan:

- sud-tibbiyot eksperti – jarohatlarning kelib chiqish sabablari va og'irlik darajasini aniqlaydi;
- sud-kimyoviy ekspert – qonda, tana suyuqliklarida alkogol yoki narkotik moddalar mavjudligini tekshiradi;

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

- kriminalist mutaxassis – moddiy dalillarni ilmiy jihatdan tahlil qiladi;
- psixolog – jabrlanuvchi yoki guvohlarning psixologik holatini baholaydi.

Bu hamkorlik jinoyatga oid barcha holatlarni to‘liq o‘rganish va haqiqatni aniqlash imkonini beradi. Tan jarohatlari yetkazish holatlarida tananing shikastlanish mexanizmini, jarohatning og‘irlik darajasini, vaqtini va sababini aniqlash uchun sud-tibbiy ekspertlar, shuningdek, kriminalist va psixologlar bilimidan keng foydalaniladi. Bunday bilimlar tergovchiga voqea mexanizmini to‘g‘ri tiklash va jinoyatni to‘liq ochishda yordam beradi.

Xalqaro tajribada, xususan Yevropa va AQShda, sud ekspertizasi markazlari mustaqil faoliyat yuritadi va tergov organlari bilan hamkorlikda ishlaydi. O‘zbekiston Respublikasida esa “Sud ekspertizasi to‘g‘risida”gi Qonun (2001-yil 29-avgust) va Jinoyat-protsessual kodeksida mutaxassislar ishtirokini tartibga soluvchi normalar mavjud. Bu qonuniy asos tergov jarayonida mutaxassislarning faol ishtirokini ta’minlaydi.

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, tergovchi va mutaxassis o‘rtasidagi hamkorlik quyidagi natijalarga olib keladi

- jinoyat mexanizmi aniq va ishonchli tarzda tiklanadi;
- dalillarni baholashda xatolik ehtimoli kamayadi;
- sudda jinoyat ishi bo‘yicha ishonchli xulosalar taqdim etiladi;
- adolatli qaror chiqarilishi uchun puxta asos yaratiladi.

Xulosa

Tan jarohatlari yetkazish jinoyatlarini tergov qilishda maxsus bilimlardan foydalanish jinoyatni to‘liq va xolis yoritishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chunki bunday jinoyatlarda dalillar ko‘pincha murakkab, o‘zaro bog‘liq va ko‘p qirrali bo‘ladi. Ularni oddiy tergov harakatlari orqali aniqlash qiyin, ba’zida esa imkonsizdir. Aynan shunday holatlarda sud-tibbiyot, kriminalistika, sud-kimyosi, psixologiya kabi maxsus sohalar bilimlari tergovchi uchun ishonchli manba vazifasini bajaradi.

Tergovchi va mutaxassislarning o‘zaro hamkorligi jinoyatning mexanizmini aniqlash, jarohatlarning xususiyatini baholash, ularning kelib chiqish sabablarini aniqlash, shuningdek, gumondor shaxsning aybini isbotlashda bevosita yordam beradi. Shuningdek, mutaxassis xulosalari sud qarorlarining asoslanganligi va adolatligini ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Amaliyot ko‘rsatadiki, ekspertiza va maxsus bilimlardan foydalanmasdan olib borilgan tergov ishlari ko‘pincha natijasiz qoladi yoki sudda ishonchli asos sifatida qabul qilinmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. – Toshkent: “Adolat” nashriyoti, 2021.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Sud ekspertizasi to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2001.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

3. Qodirov A. Kriminalistika. – Toshkent: Toshkent davlat yuridik universiteti nashriyoti, 2019.
4. Karimov S., Raxmonov D. Sud tibbiyoti asoslari. – Toshkent: “Ibn Sino” nashriyoti, 2020.
5. Tarasov A. A. Sud ekspertizasi va uning protsessual asoslari. – Moskva: Yurayt nashriyoti, 2018.
6. James S. H., Nordby J. J. Forensic Science: An Introduction to Scientific and Investigative Techniques. – Boca Raton: CRC Press, 2020.

